

les mans d'or, seria possible una doble anàlisi: la que veuria en cada una d'aquestes frases una locució verbal com qualsevol altra i la que consideraria que en cada frase hi ha un verb més un complement format per una locució nominal (*cara de pomes agres, mans d'or*), adjectival (*dur de pelar*) o adverbial (*a preu fet, amb l'ai al cor*), locucions, totes elles, que es poden usar amb altres verbs o, fins i tot, sense cap verb: *Se'l considerava dur de pelar, Sempre vivia amb l'ai al cor, Treballen a preu fet, Amb aquella cara de pomes agres fa fugir la gent, Era molt sol·licitat per les seves mans d'or*. Aquesta doble anàlisi també seria temptadora en frases verbals com *ploure a bots i barrals, obrir de bat a bat i omplir de gom a gom*. Efectivament: qui podria considerar que *ploure a bots i barrals* és una locució verbal de cap a peus, qui sostenir a peu i a cavall que no és sinó un verb amb un complement circumstantial format per una locució adverbial. Creiem que totes dues interpretacions són vàlides i legítimes, no excloents, i pledejar a favor de l'una en contra de l'altra ens sembla poc profitós.

Les comparacions metafòriques o imatjades són també una manifestació molt interessant del llenguatge: *brut com una guilla, curt com la cua d'un conill, mentider com la gaseta, llarg com un dia sense pa, llest com una mostela, lleuger com una daina, lleig com un gripau, gras com un teixó, trist com la boira baixa...* Totes aquestes frases admeten una formulació paral·lela, de valor intensiu: *més brut que una guilla, més curt que la cua d'un conill...* I si s'usen com a complement del verb ésser formen uns conjunts que res no priva d'anomenar locucions verbals: *ésser mentider com la gaseta, ésser més llarg que un dia sense pa*.

Podríem dir que els refranys o proverbis són creacions literàries mínimes, mentre que les frases fetes i les locucions són sinó creacions idiomàtiques, és a dir, fets de llengua. Per això és enraonat que els anomenats diccionaris de la llengua no recullin els primers sinó, quan convé, com a exemples d'ús d'algun dels mots que hi intervenen, i, en canvi, considerant que les frases fetes i les locucions són, en realitat, unitats lèxiques, amb un sentit precís que importa de conèixer, els diccionaris no deixen de recollir-les i de definir-les. Així, un exemple de la definició d'un dels significats del verb *somiar* (DIEC) és el refrany *Qui té fam somia pa*. I una de les subentrades d'aquest mateix article és la locució verbal *somiar truites*, que hi té la definició següent: «Creure possibles coses irrealitzables.» Així mateix, una de les subentrades de l'article *boda* és la frase feta *a bodes em convides*, definida d'aquesta manera: «Expressió que denota la joia que ens produeix una proposició que acceptem.» Ara bé, que no hi hagi cap diccionari que reculli tot el tresor de frases i de locucions, és lògic i evident, car per molt extens que sigui, un diccionari, no reeixirà mai a aplegar tot el cabal lèxic d'una llengua. ♦

Barbarismes en el llenguatge col·loquial

PERE ORTÍS

Primera de tot vull assenyalar algun barbarisme, limitant-me als simples mots, el llenguatge col·loquial:

«Xulo», molt usat per nens i per dones. Cal dir: **bonic, bell, preciós, bufó**, i si és a persones, també **formós, xamós, eixerit**. *Quin nen més bufó! És una noia molt bufona.*

«Cole», molt usat pels mestres i per les mares. És devastador, també. Cal dir: **escola, col·legi, estudi**. *Nen, és hora d'anar a l'escola.*

«Carpa». Vàlid, si hom vol indicar el peix de riu. Però no existeix en el sentit de **envelat** o de **tendal**. *La trobada tindrà lloc a l'envelat que han improvisat.*

«Derribar». El diuen molt els nens. Cal dir: **Enderrocar, ensorrar, tirar a terra, tombar, fer caure**. *Cal enderrocar aquesta casa. El defensa l'ha tombat.*

«Empalagós». Cal dir: **Embafador**. I més fort: **Pudent**. *Aquest paio m'atipa, és tan embafador! Vés-te'n, prudent!*

«Emplaçar», en el sentit de **comprometre**. En el sentit de col·locar una cosa en un lloc, està bé. *El president ha compromès el ponent a tornar a la sala.*

«Igual», usat en sentit dubitatiu, conjectural. «Igual no vénen». Desbanca una sèrie d'alternatives, en català. Abans usàvem molt el verb **deure**. *No deuran venir. Ja has trucat prou, no hi deuen ser.* També **potser**: *Potser no vindran. Potser no hi són*. O: **qui sap si, vés a saber si**. Cal trobar expressions alternatives, que hi són.

«Morro», substituïnt **barra**. *Quina barra que tens!* O: **penques**, però no en sentit de força, sinó de barra. *Encara té penques de demanar-me que el pagui!*

«Nòvio». Cal dir: **Xicot, promès, galindoi**. *El meu xicot et passa la mà per la cara*.

Quines manies i escrúpols havem concebut amb **nuvi**? Tan bonic que és! Ho limiten a quan són davant l'altar o davant el jutge. El noi i la noia són nuvis del moment que festegen. «Llavors érem nòvios», per **Llavors festejàvem**.

«Patada», que ja es veu d'on ve, per **puntada de peu**, o simplement **puntada**, com hem dit sempre. *El tragué de casa a puntades*. Els mallorquins diuen: **potada**, molt bo, de *pota*. *T'entafer potada!*

«Pillar», per **agafar, atrapar, empaitar, aconseguir** (a l'Urgell dèiem **aconsigar**). *Au, atrapa'm, si pots! Empaita'l, aquest lladre!* Aquest barbarisme fa estralls entre els nens de l'escola i els del carrer.

«Vivenda», per **habitatge, mansió, casa**. *La llei de l'habitatge. Han cremat dos habitatges*.

Aquí vull comentar algunes expressions que usem correntment i que són manllevades al castellà, sense que ens n'adonem:

La conjunció causal *com*, sense el seu acompanyant *que*. «Com no m'has invitat, no he vingut», per **Com que no m'has invitat, no he vingut**. «Com no fa sol, no jugarem», per **Com que no fa sol, no jugarem**.

La conjunció *com* emprada com a condicional per comptes del *si*. «Com no em donis el barret, et pego!», per **Si no em dones el barret, et pego**.

La perífrasi «com no?», interrogant o afirmativa, servil de «¿cómo no?». —Així, no hi aniràs, al futbol? —«Com no!», per **És clar que hi aniré!** o **Ja ho crec, si hi aniré!**

També en el cas: «Vindrà el Pere, vindrà el Joan i, com no?, vindrà el Jordi», per ... **i també vindrà el Jordi**. O: ... **i vindrà el Jordi, només caldria!**, etc.

L'absència de la preposició *de*, allà on ha d'anar, motiva molta sintaxi a la castellana. (En un anunci): Locutor: —«Llet Nostra, només n'hi ha una.» Brivall interlocutor: —**De Llet Nostra, només n'hi ha una**. (La pena és que aquests errors, en anuncis, es repeteixen i repeteixen, en els nostres mitjans, i ningú no hi posa remei.)

Molts diuen: «... bonic, no és», «bonito no es», per ... **de bonic, no n'és**.

També diuen: «Venir, no vindrà», «venir, no vendrà», per **De venir, no vindrà, però...**

Igualment diuen (parlant de pomes): «Dóna'm una groga i una vermella», per **Dóna-me'n una de groga i una de vermella**.

En un restaurant: «I cafè, que vol?», per **I de cafè, que en voleu?**

No és correcte, en català, «per la nit, pel matí, per la tarda». Cal dir: **a la nit, al matí, a la tarda**. *L'acte tindrà lloc a la tarda. Demà, al matí, ens banyarem. A la nit tot és fosc*.

El català no usa l'infinitiu per a negar: «No tocar», en una exposició, «No trepitjar la gespa» —com ho fa el castellà—. El català no deixa infinitius, o verbs, així sols, penjats. Cal dir: **No toqueu res**. Tenint present que *toqueu* té el doble tall de referir-se a *vós* i a *vosaltres*. Bé que, donant via a l'elegància que té l'expressió en català, és força millor dir: **No toqueu res, si us plau**. És una expressió castissa i reposada. **No trepitgeu la gespa, si us plau**.

Semblant és el cas: —«Que vas a l'excursió, demà?» —«No em deixen», «no me dejan». És servil. I sempre hem dit: **No, a casa no ho volen**. O també: **A casa no m'hi deixen anar**. «Vol pegar-li, però ell no es deixa», per ... **però ell no es deixa pegar**.

Cal parar molt de compte amb l'ús que fem dels vers normals i dels reflexius, que hi ha molta tendència a emprar a la castellana. «S'ha caigut», per **Ha caigut**. «Puja't al cotxe, que t'ho diré», «súbete al...», per **Puja al cotxe, que...** «Espera, no te'n vagis», «espera, no te vayas», per **Espera't, no te'n vagis**. En català normalment és *esperar-se*.

També és de si reflexiu el ver *escapar-se*, que en castellà no ho és: «escapar». *Ell sol s'escapà de la matança. Escapar-se de la presó. Escapar-se'n per pèls*.

«Posar pals a les rodes», «Poner palos en las ruedas». Que en tot cas hauria de ser: *Posar bastons a les rodes*. Però és un lleig servilisme. Cal dir: **Posar entrebancs**. *Tot anava sobre rodes, i tu a posar-hi entrebancs!* O bé usar el bellíssim: *Ser un esguerracries. Aigualir la festa. Ja havia de ser aquest esguerra cries!* És bo mirar si s'hi pot clavar: **Ser un esguerracries**, com a alternativa.

«Tirar la tovallola», «tirar la toalla». És pres del boxador que es rendeix; en tot cas hauria de ser: *Llençar la tovallola*. En català tenim el bellíssim: **Tirar el barret al foc**. *N'hi ha per a tirar el barret al foc!* ♦

